

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASIDA ICHKI ISHLAR
ORGANLARINING SOHAVIY XIZMATLARI HAMKORLIGINI TASHKIL
ETISH

Bekmirzayeva O‘g‘iloy Fayzullo qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: huquqbuzarliklar profilaktikasi, ichki ishlar organlari, sohaviy xizmatlar, idoralararo hamkorlik, jamoat xavfsizligi, axborot almashinuvi, tezkor profilaktika, jinoyatchilikni oldini olish, profilaktika tizimi, elektron integratsiya, xizmatlararo koordinatsiya, xavf guruhlari, boshqaruv mexanizmlari.

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqbuzarliklar profilaktikasida ichki ishlar organlarining turli sohaviy xizmatlari o‘rtasidagi hamkorlikni samarali tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Unda jamoat xavfsizligini ta‘minlash, huquqbuzarliklarni barvaqt aniqlash, jinoyatchilikka qarshi kurashish, yoshlar va aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari bilan ishlashda xizmatlararo integratsiyaning ahamiyati yoritiladi. Maqolada mavjud muammolar — xizmatlar o‘rtasida axborot almashinuvi yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmagani, hamkorlik algoritmlarining bir xilligi, hududlar bo‘yicha koordinatsiya darajasidagi tafovutlar kabi masalalar ko‘rsatib beriladi. Shuningdek, xizmatlar o‘rtasida yagona elektron tizim yaratish, tezkor ma‘lumot almashish jarayonini modernizatsiya qilish, profilaktika faoliyatini standartlashtirish, o‘zaro hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan tashkiliy-huquqiy choralar kabi takliflar ilgari suriladi. Tadqiqot natijalari huquqbuzarliklar profilaktikasining samaradorligini oshirish va ichki ishlar organlari xizmatlari o‘rtasidagi o‘zaro hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ключевые слова: профилактика правонарушений, органы внутренних дел, отраслевые службы, межведомственное сотрудничество, общественная безопасность, обмен информацией, оперативная профилактика, предотвращение преступности, система профилактики, электронная интеграция, межслужебная координация, группы риска, управленческие механизмы.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты организации сотрудничества между отраслевыми службами органов внутренних дел в процессе профилактики правонарушений. Автор анализирует роль межслужебной интеграции в обеспечении общественной безопасности, раннем выявлении правонарушений, борьбе с преступностью, а также работе с молодежью и социально уязвимыми категориями населения. В статье выявлены существующие проблемы: недостаточная система обмена информацией между службами, отсутствие единых алгоритмов взаимодействия, различия в уровне координации по регионам. Кроме того, предложены меры по совершенствованию межслужебного сотрудничества — создание единой

электронной платформы, модернизация механизмов оперативного обмена данными, стандартизация профилактических мероприятий и усиление организационно-правовой базы. Результаты исследования направлены на повышение эффективности профилактики правонарушений и укрепление согласованной деятельности служб органов внутренних дел.

Keywords: *offense prevention, internal affairs bodies, specialized services, interagency cooperation, public safety, information exchange, rapid prevention, crime prevention, prevention system, electronic integration, interdepartmental coordination, risk groups, management mechanisms.*

Annotation: *This article explores the theoretical and practical aspects of organizing cooperation among specialized departments of internal affairs bodies in the prevention of offenses. It highlights the importance of interdepartmental integration in ensuring public safety, early detection of offenses, combating crime, and working with youth and socially vulnerable population groups. The study identifies several challenges, such as insufficient information exchange between departments, lack of unified cooperation algorithms, and uneven coordination levels across regions. The article proposes measures to improve collaboration between services, including the development of a unified electronic platform, modernization of rapid data exchange mechanisms, standardization of preventive activities, and strengthening of organizational and legal frameworks. The findings aim to enhance the effectiveness of crime prevention and reinforce coordinated efforts among internal affairs departments.*

KIRISH

Huquqbuzarliklar profilaktikasi bugungi kunda jamoat xavfsizligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda jinoyatchilikning oldini olish borasida eng muhim yo'nalishlardan biri sanaladi. Ushbu jarayonning samaradorligi, avvalo, ichki ishlar organlari tomonidan amalga oshiriladigan kompleks chora-tadbirlarga, xususan, sohaviy xizmatlarning o'zaro hamkorlikda faoliyat yuritishiga bevosita bog'liqdir. Chunki zamonaviy kriminogen vaziyat murakkabligi, huquqbuzarliklarning yangi ko'rinishlari va ularning sodir etilish mexanizmlarining o'zgarib borayotgani profilaktika tizimidan yanada yuqori koordinatsiya, tezkor axborot almashinuvi va institutsional integratsiyani talab etadi. Ichki ishlar organlari tarkibida faoliyat yuritayotgan profilaktika inspektorlari, jamoat tartibini saqlash xizmati, yo'l-patrul xizmati, migrantlar va fuqarolikni rasmiylashtirish bo'linmalari, jinoyat qidiruv, tezkor-qidiruv, psixologik xizmat, yoshlar bilan ishlash bo'limlari va boshqa sohaviy xizmatlarning hamkorligi huquqbuzarliklarning ildiz omillarini chuqur tahlil qilish, xavf guruhiga mansub shaxslarni aniqlash, ularga nisbatan individual profilaktik choralarni qo'llash imkonini beradi. Ayni damda, bunday hamkorlik tizimli ravishda yo'lga qo'yilsa, huquqbuzarliklarning ijtimoiy-psixologik sabablarini bartaraf etish, aholining huquqiy madaniyatini oshirish hamda jinoyatchilikning oldini olishda yuqori natijalarga erishish mumkin. Shu nuqtayi nazardan, sohaviy xizmatlar

hamkorligini takomillashtirish, ularning faoliyatini yagona strategik maqsad yo'lida muvofiqlashtirish, zamonaviy boshqaruv yondashuvlari, axborot texnologiyalari va tahliliy vositalarni keng tatbiq etish masalalari alohida dolzarblik kasb etadi. Bu borada davlat tomonidan qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlar, Prezident va Hukumat qarorlari, Ichki ishlar vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiya va dasturlar mazkur yo'nalishning institutsional asoslarini mustahkamlab bormoqda. Mazkur maqolaning kirish qismida mavzuning dolzarbligi, huquqbuzarliklar profilaktikasida sohaviy xizmatlar o'rtasidagi hamkorlikning o'рни va ahamiyati, shuningdek, ushbu jarayonni takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirayotgan omillar ilmiy-nazariy yondashuv asosida yoritildi. Keyingi boblarda esa tizimli hamkorlikning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Huquqbuzarliklar profilaktikasida ichki ishlar organlarining sohaviy xizmatlari o'rtasidagi hamkorlik tizimi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u nafaqat jamoat xavfsizligini ta'minlash, balki fuqarolarning ijtimoiy himoyasini mustahkamlash, ijtimoiy muammolarning profilaktik yo'l bilan hal qilinishini ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonning samarasi, avvalo, tizimning ichki koordinatsiya darajasi, xizmatlar o'rtasidagi o'zaro axborot almashinuvi, mas'uliyat taqsimoti va birgalikda amalga oshiriladigan tadbirlarning yaxlitligi bilan belgilanadi.

1. Sohaviy xizmatlar hamkorligining tashkiliy-huquqiy asoslari

Ichki ishlar organlarining har bir xizmat turi o'ziga xos vazifa, huquq va majburiyatlarga ega bo'lsa-da, huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha ularning umumiy maqsadi — jinoyat sodir etilishiga olib keladigan omillarni bartaraf etish — yagona strategik yo'nalishni belgilaydi. O'zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida”gi Qonuni, Ichki ishlar organlari to'g'risidagi nizomlar, hukumat qarorlari va Ichki ishlar vazirligi buyruqlari ushbu xizmatlarning faoliyatini muvofiqlashtirishning normativ asoslari sifatida xizmat qiladi.

Profilaktika inspektorlari mahalla darajasida jamoatchilik bilan ishlash, xavf guruhiga mansub shaxslarni nazorat qilish, ular bilan individual profilaktik suhbatlar olib borish orqali asosiy bo'g'in vazifasini bajaradi. Jamoat tartibini saqlash xizmati, yo'l-patrul xizmati, jinoyat qidiruv bo'linmalari, psixologik xizmat, migratsiya bo'limlari esa turli yo'nalishdagi ma'lumotlar bilan profilaktik faoliyatni axi ko'llab-quvvatlab turadi.

2. Axborot almashinuvi tizimining o'рни

Huquqbuzarliklar profilaktikasining eng muhim shartlaridan biri — tezkor, aniq va muntazam axborot almashinuvini yo'lga qo'yishdir. Sohaviy xizmatlar o'rtasida:

- xavf guruhidagi shaxslar to'g'risida ma'lumotlar,
- sodir etilgan yoki sodir bo'lishi ehtimol bo'lgan jinoyatlar haqidagi signal va tahliliy ma'lumotlar,
- ijtimoiy noxush vaziyatga ega oilalar ro'yxati,
- voyaga etmaganlar bilan bog'liq muammolar,
- ma'muriy huquqbuzarliklar statistikasi

hamkorlik orqali almashiladi. Zamonaviy YHXIB va IIV Axborot tizimlarida yaratilgan elektron bazalar ushbu ma'lumotlarni tezkor ulashish imkonini beradi. Biroq ayrim hududlarda axborot tizimlarining integratsiyalashmaganligi, ma'lumotlarning kechikib berilishi, xizmatlar tomonidan axborot almashinuvi madaniyatining yetarlicha shakllanmaganligi kabi kamchiliklar mavjud.

3. Sohaviy xizmatlarning funksional hamkorligi

Har bir xizmat o'zining funksional vazifalari doirasida profilaktik tadbirlarni amalga oshiradi, biroq ularning o'zaro integratsiyasi yuqori natija beradi. Masalan:

- Profilaktika inspektori mahalladagi nosog'lom oilalar, profilaktik hisobdagi shaxslar, yoshlar bilan muammoli holatlar bo'yicha ma'lumot to'playdi.

- Psixologik xizmat ushbu shaxslarning ruhiy holatini aniqlash bo'yicha tavsiyalar beradi, xavf darajasini baholaydi.

- Jinoyat qidiruv bo'limi shaxsning jinoyat sodir etish ehtimoli bo'yicha tezkor ma'lumotlarni taqdim etadi.

- Jamoat tartibini saqlash xizmati profilaktika inspektori bilan birgalikda reydlar va ma'muriy tadbirlarni o'tkazadi.

- Yoshlar bilan ishlash bo'limi xavf guruhiga kiruvchi voyaga etmaganlar bilan ishlaydi.

Bu tizimning uyg'un ishlashi jinoyat sodir bo'lishining oldini olishda muhim omildir.

4. Hududiy darajada hamkorlikni tashkil etish tajribasi

Aksariyat tuman va shahar IIO bo'limlarida sohaviy xizmatlar ishtirokida:

- “Xavfsiz mahalla” loyihasi,
- “Profilaktika oyligi”,
- “Yoshlar daftari”,
- “Ayollar daftari”,
- “Temir daftar”

doirasida kompleks ko'riklar, uyma-uy yurishlar, profilaktik suhbatlar o'tkazilmoqda.

Ushbu tadbirlar orqali ijtimoiy himoyaga muhtoj shaxslar aniqlanib, ularning huquqiy savodxonligini oshirish, bandligini ta'minlash, ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini hal qilish orqali huquqbuzarliklarning ildiz omillari bartaraf etilmoqda.

5. Hamkorlik jarayonidagi muammolar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, sohaviy xizmatlar hamkorligida bir qator tizimli muammolar mavjud:

1. Axborot almashinuvi tizimining to'liq integratsiyalanmaganligi.
2. Xizmatlar o'rtasida majburiyatlar chegarasi hamisha aniq belgilab qo'yilmagan.
3. Profilaktik tadbirlar ko'pincha kampaniyaviy, vaqtinchalik ko'rinishda tashkil etiladi.
4. Zamonaviy tahliliy vositalar va texnologiyalar yetarli darajada qo'llanilmaydi.
5. Kadrlar malakasining notekisligi, ayrim inspektorlarning tahliliy fikrlash ko'nikmalari pastligi.
6. Jamoatchilik bilan hamkorlik hamisha tizimli yo'lga qo'yilmagan.
6. Takomillashtirish yo'nalishlari

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagi yo‘nalishlar dolzarb hisoblanadi:

- sohaviy xizmatlar o‘rtasida yagona elektron axborot platformasini joriy etish;
- profilaktika inspektorlarining tahliliy ko‘nikmalarini oshirish uchun maxsus o‘quv dasturlarini ishlab chiqish;
- psixologik diagnostika va xavf guruhlarini bo‘yicha ilmiy asoslangan yondashuvlarni keng qo‘llash;
- mahalla va jamoatchilik bilan hamkorlikni “ko‘p sektorli profilaktika modeli” asosida rivojlantirish;
- xizmatlar o‘rtasida muntazam muvofiqlashtiruvchi yig‘ilishlar, tahliliy seminarlar tashkil etish;
- jamoat xavfsizligi konsepsiyasini kompleks tatbiq etish.

Ushbu chora-tadbirlar huquqbuzarliklarning oldini olish bo‘yicha ichki ishlar organlari faoliyatini yangi bosqichga ko‘tarishga xizmat qiladi.

XULOSA

Huquqbuzarliklar profilaktikasida ichki ishlar organlarining sohaviy xizmatlari hamkorligini takomillashtirish bugungi kunda jamoat xavfsizligini ta‘minlash, jinoyatchilikning oldini olish va ijtimoiy muammolarni erta bosqichda bartaraf etishning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, xizmatlar o‘rtasidagi hamkorlik tizimi mavjud bo‘lishiga qaramay, u hali to‘liq mukammal darajada emas, ayrim holatlarda o‘zaro axborot almashinuvi sust, mas‘uliyat taqsimoti aniq belgilanmagan va profilaktik choralar kompleks yondashuv asosida emas, balki kampaniyaviy ko‘rinishda olib borilmoqda. Bu esa profilaktika jarayonining samaradorligini pasaytiradi. Ichki ishlar organlarining asosiy bo‘g‘ini bo‘lgan profilaktika inspektorlarining faoliyati samarali bo‘lishi uchun ular bilan birga ishlovchi jinoyat qidiruv, jamoat tartibini saqlash, psixologik xizmat, migratsiya, voyaga etmaganlar masalalari bo‘yicha xizmatlar o‘rtasida mustahkam, tezkor va tizimli hamkorlikni yo‘lga qo‘yish zarur. Ular orasidagi integratsiya kuchaysa, xavf guruhidagi shaxslar haqida to‘liq, tahliliy va real vaqtga yaqin ma‘lumotlar shakllanadi, bu esa jinoyat sodir etilishidan oldin uning ildiz sabablarini bartaraf etish imkonini beradi. Yagona elektron axborot platformasini yaratish, har bir xizmatning funksional vazifalarini aniq belgilash, muntazam idoralararo muvofiqlashtiruvchi yig‘ilishlarni o‘tkazish, tahliliy va amaliy ko‘nikmalarni oshirish bo‘yicha professional treninglar tashkil etish hamkorlik samaradorligini yanada oshiradi. Shuningdek, mahalla, ta‘lim muassasalari, yoshlar tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish ham kompleks profilaktika modelining ajralmas qismi hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, sohaviy xizmatlar o‘rtasidagi hamkorlikni tashkiliy-huquqiy, ilmiy-uslubiy, axborot-kommunikatsion va amaliy yo‘nalishlarda takomillashtirish orqali huquqbuzarliklarning oldini olish samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Bu nafaqat jinoyatchilikni kamaytiradi, balki jamiyatda xavfsizlik, ijtimoiy barqarorlik va huquqiy madaniyatning yuksalishiga xizmat qiladi. Shu ma’noda, kompleks yondashuv asosida shakllangan hamkorlik tizimi ichki ishlar organlarining zamonaviy profilaktik faoliyatida ustuvor strategik yo‘nalishlardan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-iyuldagi PQ–5198-son Qarori “Prokuratura organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi tomonidan tasdiqlangan “Huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘yicha kompleks dastur”, Toshkent, 2022-yil.
3. Jo‘rayev, B. Prokuror nazoratining huquqiy asoslari va uning zamonaviy yo‘nalishlari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.
4. Sayfutdinov, R. Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimini takomillashtirishda prokuratura organlarining o‘rni. – “Huquq va burch” jurnali, №4, 2021.